

N:o 66.

Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående tiondefrihet för Höganäs stenkolsverk; gifven Stockholms slott den 4 februari 1898.

Under åberopande af bifogade utdrag af statsrådsprotokollet öfver finansärenden för denna dag vill Kongl. Maj:t härmed föreslå Riksdagen att medgifva, att den för öfriga bergverk i riket medgifna tiondefrihet må äfven för Höganäs stenkolsverk tillämpas, under vilkor,

att den rätt, som på grund af Höganäs stenkolsbolags privilegier kan tillkomma bolaget att inom Luggude och Rönnebergs härad eftersöka och bearbeta stenkolsfyndigheter, icke får göras gällande i afseende å andra delar af nämnda härad än det af bolaget i dess skrift den 2 december 1896 angifna område;

att gränserna för området skola på bolagets bekostnad af landtmätare, som Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Malmöhus län eger förordna, å karta i lämplig skala inläggas;

att ett exemplar af kartan skall öfverlemnas till kommerskollegium för att i dess grufkartekontor förvaras; samt

att bolaget lemnar vederbörande grufegares rätt till sex å Flundrarps egor i Brunnby socken befintliga, bolaget icke tillhöriga stenkolsgrufvetutmål oförkränkt; så länge nämnda rätt genom arbetskyldighetens fullgörande behörigen uppehålles.

De till ärendet hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kongl. nåd och ynnest städse väl bevågen.

OSCAR.

Hans Wachtmeister.

*Utdrag af protokollet öfver finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 februari
1898.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern BOSTRÖM,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve DOUGLAS,
Statsråden: herr friherre ÅKERHIELM,
 WIKBLAD,
 GILLJAM,
 friherre RAPPE,
 CHRISTERSON,
 ANNERSTEDT,
 VON KRUSENSTJERNA,
 greve WACHTMEISTER.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet, greve Wachtmeister
anförde:

Vid föredragning inför Eders Kongl. Maj:t den 22 december 1887 af
frågan angående tiondefrihet för Höganäs stenkolsverk yttrade dåvarande
departementschefen, bland annat, att, såsom bekant vore, bergverksnäringen
i vårt land af ålder varit underkastad en särskild produktionsskatt, hvilken
i allmänhet jemlikt nådiga förordningen den 27 augusti 1723 utgått med
tiondedelen af de metaller, mineralier och fossilier, som hemtades å krono-
eller kronoskattejord, och med trettiondedelen af de produkter af sådan
art, som vunnos å frälsejord. Genom nådiga förordningen den 21 juni
1831 bestämdes afgiften af de bruks- och bergverksanläggningar, som

derefter skattlades, till trettiondedelen af tillverkningen, ehvad rudimaterierna hemtades å frälse- eller krono- och kronoskattejord. I den mån åsigterna om obilligheten af särskild tillverkningskatt å bergverksnäringens alster vunnit stadga, hade emellertid de olika grenarne af denna näring tid efter annan befriats från den å dem lagda tionde. Sedan genom nådiga kungörelsen den 18 april 1854 aluntionden blifvit upphäfd, afskaffades genom nådiga kungörelsen den 14 december 1860 tackjernstionden för hyttor belägna utom de privilegierade bergslagen och genom nådiga kungörelsen den 9 juni 1871 tackjernstionden för hyttor inom bergslag, hvarefter, jemlikt nådiga kungörelsen den 10 augusti 1877, förordnades, att tiondesättning å dittills icke skattlagda eller derefter uppkommande så kallade ädlare verks tillverkning icke skulle ega rum, samt att, med undantag tills vidare för Sala silfververk och Höganäs stenkolsverk, alla öfriga verk, som vore förpligtade till bergverkstiondes utgörande, skulle befrias från dylik tionde; dock att för vissa uppräknade verk, som voro i besittning af särskilda privilegier, tiondefriheten icke skulle inträda förr än egarne af dessa verk förklarar sig ingå på privilegiernas upphörande eller aflösning på vissa, genom nådigt bref af samma dag för hvarje verk bestämda vilkor. Efter det Riksdagen år 1887 bifallit Eders Kongl. Maj:ts nådiga proposition om upplösning af det bestående rättsförhållandet mellan kronan och Sala bergslag och aftal i enlighet med de af Eders Kongl. Maj:t och Riksdagen bestämda grunder blifvit mellan kronan och bergslaget upprättadt, komme jemlikt bestämmelse i detta aftal skyldigheten för bergslaget att för silfververket utgöra tionde från och med 1888 års början att upphöra. Jemte några verk, hvilkas egare ännu icke förklarar sig villige att ingå på de för bergverkstiondens eftergifvande jemlikt nådiga brefvet den 10 augusti 1877 bestämda vilkor, qvarstode således endast Höganäs stenkolsverk såsom underkastadt skyldigheten att utgöra bergverkstionde.

Ehuru berörda stenkolsverk fortfarande enligt författningarne vore tiondepliktigt, hade likväl på grund af särskilda bestämmelser tionde af detta verk till staten icke utgått. Genom nådiga brefvet den 20 juni 1801 beviljades nemligen verket tiondefrihet under trettio år, efter hvilken frihetstids förlopp och sedan åtgärd blifvit vidtagen för stenkolsverkets taxerande till tionde, genom nådiga brefvet den 9 mars 1833 förklarades, att verket skulle från erläggande af tiondeafgift tills vidare vara befriadt.

I underdånigt utlåtande den 13 november 1871, afgifvet med anledning af väckt fråga om bergverkstiondens afskaffande, ovilkorligen

för sådana bergverk, som icke vore i åtnjutande af särskilda privilegier, och för de privilegierade verken mot vilkor af privilegiernas upphörande eller aflösande, anförde kammar- och kommerskollegierna, beträffande Höganäs stenkolsverk, att detta verk, så vidt af de hos kollegierna förvarade handlingar hade kunnat utrönas, icke vore i åtnjutande af någon från statens sida meddelad förläning eller annan förmån af sådan natur, att verket kunde förklaras vara försedt med något slags privilegier i den vid detta uttryck allmänneligen och i hvad anginge åtskilliga andra bergverk fästade mening, i följd hvaraf stenkolsverket i detta hänseende vore likställigt med oprivilegierade ädlare verk. I öfverensstämmelse härmed gjordes ock i den nådiga proposition om bergverkstiondens afskaffande, som den 16 februari 1872 till Riksdagen afläts, intet förbehåll för ifrågavarande stenkolsverk. Sedan kammar- och kommerskollegierna, efter det nyssnämnda nådiga proposition blifvit af Riksdagen afslagen, i underdånig skrifvelse den 13 november 1872 fästade uppmärksamheten på frågan, huruvida tionde borde påföras dittills icke skattlagda verk, som enligt äldre författningar kunde kännas skyldiga till dess erläggande, anbefaldes kollegierna genom beslut den 21 augusti 1874 att verkställa utredning, huruvida Höganäs stenkolsverk vore i åtnjutande af några privilegier eller förmåner, hvilka, i det fall att stenkolsverken funnes böra för all framtid fritagas från skyldigheten att utgöra tionde, kunde föranleda dertill, att sådan befrielse icke eller endast under vissa vilkor blefve för Höganäs stenkolsverk tillämpad.

Till åtlydnad af denna befallning afgåfvo kollegierna, underdånigt utlåtande den 23 november 1876. Kollegierna erinrade häruti om sin i förut omförmälda underdåniga utlåtande den 13 november 1871 uttalade åsigt, att Höganäs stenkolsverk icke vore i åtnjutande af någon från statens sida meddelad förläning eller annan förmån af sådan natur, att verket kunde förklaras vara försedt med något slags privilegier i den vid detta uttryck allmänneligen och i hvad anginge åtskilliga andra bergverk fästade mening, och tillkännagåfvo, att af de förnyade undersökningar, hvilka till följd af Eders Kongl. Maj:ts berörda nådiga befallning blifvit verkställda, den af kollegierna sålunda yttrade åsigt, att här åsyftade verk icke åtnjöte några privilegier eller förmåner i nyss angifna mening, vunnit ytterligare bekräftelse.

Sedan departementschefen härefter erinrat, att kammar- och kommerskollegierna sålunda äfven efter den förnyade undersökning, som företagits, vidhållit, att Höganäs stenkolsverk icke vore i åtnjutande af någon från statens sida meddelad förläning eller annan förmån af sådan natur, att verket kunde förklaras vara försedt med något slags privilegier

i den vid detta uttryck allmänneligen och i hvad anginge åtskilliga andra bergverk fästade mening, att Riksdagen icke gifvit tillkänna, att särskildt i fråga om Höganäs stenkolsverk borde vid begreppet privilegier fästas någon annan eller vidsträcktare mening än den, som hittills beträffande andra bergverk gjorts gällande, att kollegierna ej heller ansett sig böra tillstyrka Eders Kongl. Maj:t att, med hänsyn till bolagets bestridda betalningsskyldighet för fordom åtnjutet statsbidrag, vare sig upphäva den frihet från tiondens utgörande, som tills vidare vore bolaget förunnad, eller föreslå särskilda villkor och förbehåll för definitivt tilldelande af tiondefrihet åt stenkolsverket, samt att i öfrigt ingen särskild anledning till dylikt förbehåll eller villkor vore uppgifven, beslöt Eders Kongl. Maj:t att i nådig proposition föreslå Riksdagen att medgifva, att den för öfriga bergverk i riket medgifna tiondefrihet måtte äfven å Höganäs stenkolsverk tillämpas.

Vid behandling i Riksdagen af berörda nådiga proposition bifölls densamma af andra kammaren utan villkor, men af första kammaren under förutsättning att i fråga om upptagande af nya stenkolsgrufvor Höganäs stenkolsverk skulle vara underkastadt lagen angående eftersökande och bearbetande af stenkolsfyndigheter den 28 maj 1886, så att det icke i fråga derom finge på grund af äldre privilegier anses inom någon del af Skåne hafva annan eller bättre rätt än andra koncessionssökande.

Sedan Riksdagen härefter i skrifvelse den 11 maj 1888 anmält, att vid behandlingen af den nådiga propositionen Riksdagens kamrar i afseende derå stannat i olika beslut af beskaffenhet, att, jemlikt 63 § riksdagsordningen, frågan i följd deraf för den riksdagen förfallit, anbefalde Eders Kongl. Maj:t den 8 påföljande juni kammar- och kommerskollegierna att, efter förnyad utredning med särskild hänsyn till utfärdade stadganden rörande stenkolsfyndigheters eftersökande och bearbetande, gemensamt afgifva underdånigt utlåtande, huruvida Höganäs stenkolsverk vore i åtnjutande af några sådana privilegier eller förmåner, hvilkas upphörande borde göras till villkor för eftergift af den stenkolsverket åliggande tiondeskyldighet.

Efter verkställd utredning hafva kollegierna den 1 november 1888 afgifvit underdånigt utlåtande i berörda afseende; och hafva kollegierna dervid, under erinran om den af dem i deras förenämnda underdåniga utlåtanden den 13 november 1871 och den 23 november 1876 yttrade åsigt, att Höganäs stenkolsverk icke åtnjöte några privilegier eller förmåner i den mening förut nämnts, vidare anført, att i detta uttalande endast afsåges det slag af privilegier, som i Rikets Ständers skrifvelse den 5 juni 1866,

hvilken låg till grund för Eders Kongl. Maj:ts förut omförmälda proposition, åsyftades och hvilkas afstående gjorts till vilkor för tiondens afskaffande för vissa verk, som särskildt uppräknades i den nådiga kungörelsen den 10 augusti 1877, genom hvilken tiondeskyldigheten för så kallade ädlare verk upphäfts. Emellertid innehade Höganäs stenkolsverk privilegier af annan art, hvilkas betydelse numera, sedan lagen om eftersökande och bearbetande af stenkolsfyndigheter den 28 maj 1886 tillkommit, skarpare framträd.

Den 18 februari 1737 meddelade nemligen bergskollegium för bergmästaren Anton Svab, konsul Jonas Alström och geschworner Erik Stockenström tillstånd eller privilegium att få upptaga och försöka de vid Helsingborg »under tiden bearbetade men lemnade stenkolsbrott och grufvor jemte flera fossilier, som dervid anträffas kunde», och uti skrifvelse af samma dag föreskref bergskollegium, att intressenterna skulle åligga att innan något arbete begyntes gifva grundegarne kunskap af deras »dessein» samt inhemta dessas utlåtande, huruvida de ville med intressenterna uti företaget participera eller ej, samt att, der intressenterna något hinder härvid skulle ske, de egde att derom hos kollegium göra anmälan, då kollegium ville låta dem vederfaras hvad kongl. förordningarne likmätigt vore. Jemlikt bergskollegii skrifvelse den 29 mars 1738 erhöilo vidare förenämnda personer, som å en plats, belägen på Norra Vallåkra kronorusthålls egor, anträffat en kolflöts, å hvilken de anlagt grufarbete, sagda privilegium utsträckt ej mindre till denna plats med andra angränsande egor, »hvarthän denna med arbete belagda stenkolsflöts synes vilja sig utbreda», än äfven till fältena mellan sagda plats och Landskrona; allt dock med vilkor att vederbörande jordegare på intet sätt derigenom förfördelades eller skada tillfogades, emedan »participationen» åläge att förut gifva jordegarne »sina försöksdesseiner vid handen och om participation deruti deras utlåtande inhemta».

Sedan derefter statssekreteraren m. m. baron Eric Ruuth fått berörda privilegier på sig öfverlättna, blefvo dessa privilegier, på baron Ruuths derom gjorda underdåniga anhållan, genom nådigt bref den 6 maj 1788 stadfästade för honom och hans rättsinnehafvare, och genom bergskollegii resolution den 14 november 1788 förklarades, att Luggude och Rönnebergs härad i Malmöhus län skulle anses såsom ett för stenkolsverket utstakadt och fastställdt distrikt, inom hvars gränser baron Ruuth hade att tillägna sig och åtnjuta alla de förmåner och rättigheter, som genom bergskollegii privilegium den 18 februari 1737 samt dess skrifvelse den 29 mars 1738 dåvarande intressenter i stenkolsverket förundte blifvit.

På grund af dessa privilegier hade Höganäs stenkolsaktiebolag,

hvilket blifvit innehafvare af den baron Ruuth 1788 tillförsäkrade rätt, vid Höganäs och trakten närmast deromkring fortfarande bedrifvit stenkolsbrytning, utan att hafva vare sig enligt 1855 års grufvestadga genom inmutning förvärfvat rätt till stenkolsområden eller enligt lagen om eftersökande och bearbetande af stenkolsfyndigheter den 28 maj 1886 undfått någon koncession å dylikt område.

I sistnämnda lag vore de Höganäs stenkolsverk tillkommande rättigheter särskildt beaktade, i det att i § 6 af samma lag stadgades, att å område, som, innan denna lag trädte i kraft, blifvit för bearbetande af stenkolsfyndigheter inmutadt eller annorledes lagligen upplåtet, vore koncession utan tillstånd af den, som innehade sådan rätt, icke gällande, så vidt den äldre rättigheten vore behörigen försvarad.

I § 45 af samma lag föreskrefves vidare, att för stenkolsgrufva, hvartill rättigheten genom inmutning eller annorledes vunnits innan lagen trädte i kraft, skulle grufvestadgan den 16 maj 1884 i tillämpliga delar lända till efterrättelse, med vissa undantag, af hvilka beträffande Höganäs stenkolsverk endast de i punkterna a), b) och g) omförmälda syntes vara gällande.

För så vidt alltså den Höganäs aktiebolag enligt privilegierna tillkommande rätt icke kunde visas vara på ett eller annat sätt icke behörigen försvarad, syntes sagda bolag, utan att behöfva ställa sig stenkolslagens föreskrifter i fråga om sättet för förvärfvande af koncession till efterrättelse, kunna inom Luggude och Rönnebergs härad eftersöka och bearbeta stenkolsfyndigheter.

Att dessa privilegier fortfarande vore bestående och fullt gällande hade äfven uttalats i Eders Kongl. Maj:ts dom den 31 mars 1881 i sak mellan hemmansegaren Per Jönsson i Långaröd med flere å ena och Höganäs aktiebolag å andra sidan.

Till Luggude häradsrätt hade nemligen bemälda Per Jönsson med flere instämt Höganäs aktiebolag med yrkande, bland annat,

att som Ruuths schakt vore upptaget å egorna till Per Jönssons hemman $\frac{1}{2}$ mantal n:o 4 Långaröd, hvarifrån 2 tunnland 21,3 kappland jord för ändamålet afsöndrats, men bolaget till detta område ej förvärfvat eganderätt, utan troligen efter aftal med föregående egare af hemmanet, blott mot årlig afgäld, begagnat jorden, samt berörda jordupplåtelse hvarken blifvit bestämd att fortfara under någon viss tid eller vore genom laga åtgärd till beståndet tryggad, det måtte bolaget, hvilket bedrefve grufarbete jemväl under öfrige dess motparters egor, men icke i öfverensstämmelse med grufvestadgan den 12 januari 1855 sökt och vunnit utmål samt följaktligen icke egde rätt att inom veder-

parternas områden idka grufvedrift, varda ålagdt att afträda och till vederparternas fria disposition öfverlemna den dem och deras hemman tillhöriga jord m. m.

Under målets handläggning företeddes, bland annat, dels åtskilliga handlingar, hvaraf inhemtades, att, på anmälan af friherre Ruuth att han vore hågad anställa försöksarbeten för vinnande af stenkol inom Väsby och Vikens socknar, bergmästaren i orten vid ett till den 28 oktober 1793 utlyst sammanträde med åbor och jordegare i sagda socknar delgifvit dem friherre Ruuths afsigt samt tillsport dem, om de ville i arbetet deltaga, med anledning hvaraf då närvarande hemmans-egare afgifvit yttranden, dels ock ett i september 1797 hållet protokoll, utvisande att bergmästaren med nämnd å sammanträde vid Luggude härads tingsställe efter förutgången kungörelse, uppläst i häradets alla kyrkor, hört samtliga jordegare i häradet, som ej förut afgifvit yttranden i frågan, huruvida de åstundade att deltaga i de försök, Höganäs stenkolsbolag ämnade företaga på åtskilliga ställen i häradet, samt att från Väsby socken sju hemmansegare inställt sig och å egna och öfrige socknemäns vägnar förklarar, att de ej ville deltaga i försöksarbetet, men önskade veta, hvilken ersättning bestodes för skada, som kunde tillfogas enskilda egor, hvartill svarats, att skadeersättning till skäligt belopp icke bestredes; hvaremot egaren af Kulla-Gunnarstorp anmält sig benägen att deltaga i grufarbetet, derest sådant komme att å egor till nyssnämnda gods anställas.

Genom utslag den 20 juli 1878 ogillade häradsrätten samtliga af kärandeparterna framställda påståenden, och enligt dom den 30 april 1880 fann hofrätten öfver Skåne och Blekinge skäl icke hafva förekommit ledande till ändring härutinnan.

Saken fullföljdes af Per Jönsson och hans medparter, och utlät sig Eders Kongl. Maj:t i förenämnde dom den 31 mars 1881, att all-denstund de för Höganäs stenkolsverk genom bergskollegii resolutioner den 18 februari 1737, den 29 mars 1738 och den 14 november 1788 meddelade privilegier innehölle, att privilegiernas innehafvare egde att upptaga, försöka och bearbeta stenkolsgrufvor inom Luggude och Rönnebergs härad, som skulle betraktas såsom ett för nämnda stenkolsverk utstakadt och fastställdt distrikt, inom hvars gränser privilegiernas innehafvare hade att tillägna sig och åtnjuta omförmälta förmåner och rättigheter; samt af privilegiernas berörda innehåll måste anses följa, att särskildt anvisande genom vederbörande myndighet af utrymme för grufarbetet icke erfordrats i annat fall, än att öfverenskommelse derom ej

kunde med någon jordegare träffas, och att, der sådan öfverenskommelse blifvit ingången, densamma medförde för privilegiernas innehafvare mot jordegaren enahanda rätt, som om utmål å den senares mark af behörig myndighet anvisats och tilldelats; för den skull och emedan, hvad anginge den jordrymd af 2 tunnland 21, 3 kappland, som Höganäs stenkolsaktiebolag innehade inom Per Jönssons hemmans område och för hvilken jordrymd, efter hvad upplyst vore, bolaget utgifvit årlig ersättning, annat på grund af hvad i saken förekommit icke antagas kunde, än att samma jordrymd blifvit af föregående egare till hemmanet upplåten åt bolaget för grufarbetets bedrivande; ty och som enligt bergskollegii förut åberopade resolutioner det ålegat jordegare inom Luggude och Rönnebergs härad att efter erhållen kännedom om de försöksarbeten, hvilka privilegiernas innehafvare ville anställa, på förhand gifva tillkänna, om de åstundade att i grufarbetet deltaga, samt styrkt vore, att vid sammanträden, som på anhållan af privilegiernas innehafvare bergmästaren i orten under åren 1793 och 1797 utlyst och hållit för att inhemta, om någon af dem önskade i grufarbetet taga del, ingen mera än egaren till Kulla-Gunnarstorp dertill sig anmält, alltså pröfvade Eders Kongl. Maj:ts rättvist gilla hofrättens dom.

Enligt grunderna för denna Eders Kongl. Maj:ts dom skulle alltså genom det vid omförmälda sammanträden åren 1793 och 1797 jordegarna gjorda meddelande om stenkolsbolagets afsigt att företaga försöksarbeten för vinnande af stenkol inom häradena och jordegarnes då gifna förklaring, att de icke ville i arbetet deltaga, Höganäs stenkolsaktiebolags ställning till jordegarna vara klargjord och bolaget ega rätt att, endast mot skälig skadeersättning till jordegarna, hvarhelst det ville inom Luggude härad drifva schakt och tillgodogöra sig stenkol.

Höganäs stenkolsaktiebolag syntes sålunda på grund af sina privilegier, jemförda med de i afseende å stenkolsfyndigheters tillgodogörande tillämpliga författningar, böra anses intaga en undantagsställning så väl i förhållande till det allmänna som till jordegaren.

Utan att Höganäs aktiebolag sökt hindra det, hade visserligen, sedan grufvestadgan den 12 januari 1855 trädte i kraft, det stenkolsförande området inom Luggude och Rönnebergs härad, med undantag af trakten omkring Höganäs stenkolsverk, blifvit af andra inmutadt och en stor del af samma område lagdt i utmål, hvarjemte, enligt lagen om efter-sökande och bearbetande af stenkolsfyndigheter den 28 maj 1886, koncession blifvit åt Vallåkra stenkolsaktiebolag beviljad på viss del af berörda stenkolsförande område, å hvilket i öfrigt flere betydande anläggningar uppstått för tillgodogörande af stenkol och de jemte desamma

förekommande eldfasta leror, men någon visshet funnes emellertid ej, att icke möjligen på grund af berörda privilegier förvecklingar kunde uppkomma, ledande till hinder för utvecklingen af den för vårt land onekligen viktiga stenkolsindustrien.

Höganäs stenkolsaktiebolags på grund af privilegierna uppkomna undantagsställning finge derföre anses vara af sådan beskaffenhet, att den borde, för åstadkommande af större reda och likformighet i fråga om de skilda stenkolsverkens förhållande till den dessa berörande lagstiftning samt till undvikande af anledningar till tvistigheter, så vidt möjligt undanrödjas, hvadan en ändring i densamma borde göras till vilkor för eftergift af den Höganäs stenkolsverk åliggande tiondeskyldighet.

Den ändring i ifrågavarande förhållanden, som sålunda kunde finnas påkallad, syntes efter kollegiernas förmenande böra åvägabringas och ordnas på det sätt, att, mot det att den Höganäs stenkolsverk åliggande tiondeskyldighet definitivt förklarades upphörd samt ett arbetsområde, bestående af den jordrymd, bolaget sjelft egde eller eljest med grufarbete belagt, och möjligen derutöfver hvad som för ett ändamålsenligt bestämmande af arbetsområdet kunde anses erforderligt, blefve för bolaget fastställt, bolaget i afseende å rättigheten att inom Luggude och Rönnebergs härad i öfrigt eftersöka och bearbeta stenkolsfyndigheter afstode från sina privilegier.

Sedan styrelsen för Höganäs stenkolsbolag lemnats tillfälle att yttra sig i anledning af kollegiernas sistberörda utlåtande, fann vid ärendets föredragning den 31 januari 1896 Eders Kongl. Maj:t godt låta genom Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Malmöhus län anmoda Höganäs stenkolsbolag att inom viss angifven tid till Eders Kongl. Maj:t inkomma med yttrande, huruvida bolaget vore villigt att — mot det att den Höganäs stenkolsverk åliggande tiondeskyldighet definitivt förklarades upphörd samt ett arbetsområde, bestående af den jordrymd, bolaget sjelft egde eller eljest med grufarbete belagt, och hvad som derutöfver för ett ändamålsenligt bestämmande af arbetsområdet tilläfventyrs kunde, i enlighet med uppgift, som bolaget i sådant afseende egde meddela, anses erforderligt, blefve för bolaget fastställt — beträffande rättigheten att inom Luggude och Rönnebergs härad i öfrigt eftersöka och bearbeta stenkolsfyndigheter afstå från sina privilegier.

I anledning häraf har i en till Eders Kongl. Maj:t stäld, den 3 juni 1896 dagtecknad skrift Höganäs stenkolsbolag genom dess styrelse erinrat, att det område, som genom de för Höganäs stenkolsverk gällande privilegier tilldelats detsamma för eftersökande och bearbetande

af stenkol, omfattade, såsom förut i ärendet blifvit upplyst, Luggude och Rönnebergs härad med en areal af 85,131 hektar. Af skyldig omtanke för stenkolsverkets framtida bestånd och tillgodogörande under längre tid af dess storartade anläggningar samt för att i möjligaste måtto tillgodose de talrika arbetare med familjer, uppgående till närmare 4,000 personer, som af grufdriften och i sammanhang dermed stående fabriksindustri hemtade sin utkomst, ville bolaget framhålla behovet af privilegiernas tillämpning inom ett område af sådan storlek, att kolindustrien äfven för en kommande generation kunde, så vidt omständigheterna medgåfve, framgångsrikt utöfvas. Vid öfvervägande häraf ansåge bolaget, att Höganäs bruksförsamling äfvensom Brunnby, Väsby, Vikens, Farhults, Jonstorps, Vålinge, Kattarps, Allerums och Fleninge socknar i Luggude härad samt den del af Ströfvelstorps socken, som låge vester om Vegaån och som förut tillhört Luggude härad, men numera vore förlagd till Södra Åsbo härad, lämpligen borde fastställas såsom bildande det mindre distriktet. Den areal, som sålunda afsåges och hvilken vore med grön färg utmärkt å en skriften bilagd karta, omfattade 28,800 hektar eller ungefär en tredjedel af det privilegierade distriktet. Af detta mindre område innehölle den norra delen med omkring 12,000 hektar, eller 40 procent af det begärda området, äldre geologiska, ej kolförande formationer, under det att inom en ej obetydlig del af det öfriga kolflötserna låge så djupt eller vore så tunna, att en kolbrytning derå under nuvarande förhållanden ej med fördel kunde ega rum. Med fästadt afseende härpå och i betraktande af ej mindre kolfyndigheternas ojemnhet än äfven den stora kostnad, som vore förenad med dessas uppsökande och bearbetande, samt den vansklighet, som bolaget till följd deraf och äfven i öfrigt vore underkastadt, särskildt med hänsyn dertill att dess verksamhet begränsades inom ett inskränktere territorium än det, hvaröfver bolaget för närvarande hade att förfoga, hemstälde bolaget, att omförmälda bruksförsamling, socknar och sockendel måtte fastställas såsom det arbetsområde eller distrikt, inom hvilket de för stenkolsverket hittills gällande privilegier fortfarande borde ega bestånd, i hvilket fall bolaget vore villigt att, mot det att den Höganäs stenkolsverk åliggande tiondeskyldighet definitivt förklarades upphörd, beträffande rättigheten att inom Luggude och Rönnebergs härad i öfrigt eftersöka och bearbeta stenkolsfyndigheter afstå från sina privilegier.

Genom nådig remiss den 26 juni 1896 anbefaldes derefter kammar- och kommerskollegierna att gemensamt afgifva underdånigt utlåtande öfver hvad Höganäs stenkolsbolag i sistberörda skrift anfört; och sedan kaptenen vid Elfsborgs regemente Edv. Zetterberg den 31 mars 1897

till Eders Kongl. Maj:t inkommit med en skrift i ämnet, blef äfven denna skrift genom nådig remiss öfverlemnad till kollegierna för att tagas i öfvervägande vid afgifvande af det infortrade utlåtandet.

I anledning af berörda nådiga remisser hafva kollegierna den 26 april 1897 afgifvit underdånigt utlåtande; och hafva kollegierna dervid tillika öfverlemnad så väl inhemtade yttranden från bergmästaren i södra distriktet och Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Malmöhus län som ock en till Eders Kongl. Maj:t stäld, den 2 december 1896 dagtecknad ytterligare skrift i ämnet från Höganäs stenkolsbolag.

I nämnda yttrande har bergmästaren, jemte omförmälände, bland annat, hurusom å Flundrarps egor i Brunby socken funnes sex Höganäs stenkolsbolag icke tillhörande stenkolsgrufveutmål, till hvilka rätten vore af vederbörande grufegare försvarad, men hvilka sannolikt icke skulle löna sig att ensamma bearbeta, enär flötsen låge omkring 180 meter djupt, på anförda grunder såsom sin åsigt uttalat, att det af bolaget, på sätt förut omförmälts, föreslagna område borde minskas med: 1:o) den uppgifna norra ofyndiga delen å 12,000 hektar, 2:o) Fleninge socken och södra delen af Allerums socken, söder om vägen Kulla-Gunnarstorp-Allerum-Bolet-sockengränsen, tillsammans omkring 3,800 hektar, samt 3:o) förberörda å Flundrarps egor belägna sex utmål, utgörande tillsammans 76 har; uppgifvande bergmästaren, att efter afdrag af dessa tre områden, som omfattade tillhoppa omkring 15,876 har, skulle för Höganäs stenkolsbolag återstå omkring 12,924 har, omfattande den mäktigaste och bäst belägna stenkolsfyndigheten.

Med anledning af hvad bergmästaren i ärendet yttrat har Höganäs stenkolsbolag i sin förenämnda skrift af den 2 december 1896 anført, att bolaget, som ansåge förevarande fråga vara af den natur, att den icke lämpligen längre borde lemnas sväfvande, och således önskade få slut på densamma, vore villigt att för sådant ändamål i hufvudsak ingå på de af bergmästaren föreslagna inskränkningar af det område, bolaget i sin skrift af den 3 juni 1896 ansett böra för bolaget bibehållas vid afskrifvande af den bolaget åliggande bergverkstiondeskyldigheten. Hvad anginge förslaget att från sistnämnda område undantaga den af bolaget sjelft såsom innehållande endast ofyndigheter angifna norra delen, ville bolaget emellertid erinra, att det återstående områdets norra gräns borde så bestämmas, att allt hvad af samma område i framtiden kunde komma att visa sig innehålla kolfyndigheter måtte falla inom denna gräns. Beträffande de sex utmålen vid Flundrarp ansåge bolaget sig, fortfarande såsom ditintills och så länge rätten till desamma behörigen uppehölls, icke böra mot dem göra någon erinran, dock att, i fall nämnda utmål

blefve sönade, det område de omfattade då borde anses likställt med det öfriga för Höganäs stenkolsbolag bibehållna. På grund af hvad sålunda blifvit anfördt och med åberopande i öfrigt af bolagets skrift den 3 juni 1896 samt bergmästarens yttrande hemställde bolaget, *dels* att den nordliga gränsen af det område, som skulle bibehållas för bolaget — då den nordliga ofyndiga delen frändroges — måtte bestämmas till sydliga gränsen af Brunnby och Jonstorps socknars hufvuddelar samt med en rät linie i fortsättning derifrån öfver Vålinge kyrka, *dels ock* att Fleninge socken och södra delen af Allerums socken afginge från bolagets område, den senare delen med gränsen bestämd enligt bergmästarens förslag, hvaremot de sex utmålen vid Flundrarp skulle af bolaget lemnas obestridda, så länge rätten till dem vederbörligen uppehölls; varande å en vid skriften fogad karta med röda linier utmärkt det område, hvarå Höganäs stenkolsbolag fortfarande gjorde anspråk för bearbetande och tillgodogörande af stenkolsfyndigheter.

Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande har anført, att, då några ytterligare medgifvanden utöfver de redan gjorda från Höganäs stenkolsbolags sida näppeligen kunde antagas vara att förvänta och sådana ej heller syntes kunna eller lämpligen böra aftvingas bolaget, Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande ansåge sig kunna tillstyrka tiondefrihet mot de af bolaget gjorda medgifvanden.

Innan jag redogör för innehållet af kollegiernas utlåtande, torde det tillåtas mig att erinra om innehållet i förutnämnda skrift af kaptenen Zetterberg.

Jemte omförmälände att han, som vore egare till ifrågavarande, å Flundrarps egor belägna sex stenkolsgrufveutmål samt till följd deraf och på grund af kontrakt med vederbörande egare af den utmålen kringliggande mark disponerade ett område, som vore å en skriften bilagd karta utmärkt med en röd linie, hade för åtsigt att hos Eders Kongl. Maj:t söka koncession å ett så stort område, som för dessa fyndigheters tillgodogörande vore erforderligt, i hvilket afseende Zetterberg, bland annat, åberopat hvad bergmästaren anført derom, att utmålen vid Flundrarp sannolikt icke skulle löna sig att ensamma bearbeta, har Zetterberg vidare uttalat sig angående innebörden af Höganäs stenkolsbolags förutberörda privilegier i syfte att ådagalägga, att desamma icke vore af beskaffenhet att böra anses medföra någon uteslutande rätt för bolaget att inom Luggude och Rönnebergs härad eftersöka och bearbeta stenkolsfyndigheter; och har Zetterberg anhållit, att Eders Kongl. Maj:t vid bestämmandet af de gränser, inom hvilka Höganäs stenkolsbolag eventuelt skulle komma att ensamt ega rätt till eftersökande och bry-

tande af stenköl, måtte, med gillande af bolagets i dess förenämnda skrift af den 2 december 1896 gjorda erkännande af Zetterbergs eganderätt till Flundrarps sex behörigen försvarade utmål, lemna utan afseende bolagets framställning, i hvad den rörde de delar af den omkring dessa utmål liggande mark, som för en rationel brytning af dessas stenkölstillgångar kunde anses nödiga.

För egen del hafva kammar- och kommerskollegierna anført följande:

Beträffande först Zetterbergs framställning, så, enär Höganäs stenkölsbolag förklarar sig lemna vederbörande grufvegares rätt till de sex stenkölsgrufveutmålen vid Flundrap obestridd, så länge nämnda rätt genom arbetsskyldighetens fullgörande behörigen uppehöles, samt i allt fall pröfningen af giltigheten af bolagets ifrågavarande privilegier i förhållande till annans tilläfventyrs mot desamma stridande rättsanspråk syntes tillhöra domstols handläggning, ansåge kollegierna hvad Zetterberg andragit icke vara af beskaffenhet att böra vinna vidare afseende.

Vidkommande ärendet i öfrigt syntes det område, som beträffande rättigheten att eftersöka och bearbeta stenkölsfyndigheter nu vore ifrågasatt att bibehållas åt Höganäs stenkölsbolag, äfven om detta område i och för sig kunde förefalla ganska betydligt, likväl, i jemförelse med hela det område, som bolagets privilegier omfattade, och med afseende å de dyrbara och betydande industriela anläggningar bolaget åvägbragt, icke med fog kunna anses oskäligt stort. Vid sådant förhållande och då, ehuru visserligen området i fråga vore beläget inom den geologiskt bestämda stenkölsförande formationen, full visshet icke funnes derom, att arbetsvärda fyndigheter derstädes öfver allt förekomme, funne kollegierna sig, i betraktande derjemte af hvad Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i ärendet andragit, böra tillstyrka, att den Höganäs stenkölsverk åliggande tiondeskyldighet definitivt förklarades upphörd, mot det att Höganäs stenkölsbolags privilegier beträffande rättigheten att inom Luggude och Rönnebergs härad eftersöka och bearbeta stenkölsfyndigheter inskränktes till att, med det undantag bolaget medgifvit i fråga om de sex stenkölsgrufveutmålen vid Flundrap, gälla inom det af bolaget i dess omförmälda skrift af den 2 december 1896 angifna område. Derest hvad sålunda af kollegierna föreslagits komme att vinna nådigt bifall, hemstälde kollegierna, att i sammanhang dermed måtte föreskrifvas, att gränserna för området skulle genom bolagets försorg och på dess bekostnad å karta i lämplig skala inläggas af dertill af Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Malmöhus län förordnad landtmätare, samt att ett exemplar af kartan skulle till kommerskollegium öfverlemnas för att i dess grufkartekontor förvaras.

Då numera bergverkstionden blifvit upphäfd för öfriga verk af det slag, hvartill Höganäs stenkolsverk är hänförligt — blott med skyldighet för sådana verk, som vore i besittning af särskilda privilegier, att, derest de ville komma i åtnjutande af afradsfrihet, afstå från privilegierna eller efter vissa grunder aflösa desamma — torde icke vidare böra ifrågasättas att påföra Höganäs stenkolsverk dylik tionde, utan lärer den tiondeafgift, som hittills varit verket tills vidare förunnad, böra definitivt medgifvas detsamma. Denna åsigt har äfven omfattats af Riksdagens båda kamrar vid behandlingen af Eders Kongl. Maj:ts förberörda, den 22 december 1887 till Riksdagen aflättna proposition i ämnet. Det gäller således nu att tillse, huruvida och i sådant fall hvilka vilkor må anses böra från statens sida uppställas för ett sådant medgifvande.

Ehuru, enligt hvad kammar- och kommerskollegierna efter särskilda undersökningar upprepade gånger framhållit, egarne af Höganäs stenkolsverk, för närvarande Höganäs stenkolsaktiebolag, icke äro i åtnjutande af några privilegier af det slag, som i Rikets Ständers skrifvelse den 5 juni 1866 torde åsyftats och hvilkas afstående gjorts till vilkor för tiondens afskaffande för vissa, i nådiga kungörelsen den 10 augusti 1877 särskildt uppräknade verk, framgår af den nu verkställda utredningen, att vissa privilegier, om än af annat slag än det nyss omförmälda, i afseende å rätten att eftersöka och bearbeta stenkol inom ett bestämdt område, Luggude och Rönnebergs härad inom Malmöhus län, tillkomma bolaget.

Innebörden af dessa nu ifrågavarande privilegier synes, hvad angår bolagets förhållande till det allmänna, vara hufvudsakligen den, att bolaget inom det angifna området eger eftersöka och bearbeta stenkolsfyndigheter utan att behöfva ställa sig till efterrättelse eljest gällande föreskrifter i afseende å sättet för förvärfvande af tillstånd till dylika fyndigheters eftersökande och bearbetande. Den ställning, bolaget i följd af samma privilegier må intaga i förhållande dels till vederbörande jordegare, dels ock till andra eftersökare eller bearbetare af stenkolsfyndigheter inom det i privilegierna afsedda området, synes vara mera oviss. Frågan härom torde i allt fall vara af beskaffenhet att icke kunna af Eders Kongl. Maj:t i administrativ ordning afgöras, utan tillhöra domstols pröfning. I ett särskildt fall har äfven, såsom redan nämnts, frågan om rättsförhållandet mellan bolaget och en enskild jordegare blifvit af domstolarne pröfvad och afgjord.

Såsom kollegierna framhållit, förefinnes emellertid icke någon viss-
het, att icke möjligen på grund af bolagets ifrågavarande privilegier förvecklingar kunna uppkomma, ledande till hinder för utvecklingen af

den för vårt land onekligen viktiga stenkolsindustrien. Det måste derföre från det allmännas synpunkt vara önskvärdt, att bolaget helt eller delvis afstår från dessa privilegier eller åtminstone att det område privilegierna afse varder så vidt möjligt inskränkt. Å andra sidan måste det för bolaget vara önskvärdt, att den tiondefrihet för stenkolsverket, som hittills medgifvits endast tills vidare, måtte varda detsamma definitivt tillerkänd. Under denna förutsättning har ock bolaget nu förklarat sig villigt att beträffande rättigheten att inom Luggude och Rönnebergs härad bearbeta och eftersöka stenkolsfyndigheter afstå från sina privilegier, såvidt desamma afse andra delar af nämnda båda härad — omfattande, såsom jag förut nämnt, 85,131 hektar — än ett af bolaget, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med vederbörande bergmästares förslag, närmare angifvet område, omfattande enligt samma förslag omkring 12,924 hektar; hvarjemte bolaget beträffande omförmälda, inom sistberörda område befintliga sex utmål vid Flundrap förklarat, att bolaget fortfarande såsom hittills, så länge rätten till desamma behörigen uppehöles, ansåge sig icke böra deremot göra någon erinran.

Med afseende å bolagets sistberörda förklarande och då i allt fall, såsom förut påpekats, pröfningen af giltigheten af bolagets ifrågavarande privilegier i förhållande till annans till äfventyrs mot detsamma stridande rättsanspråk lärer tillhöra domstols handläggning, hemställer jag i likhet med kollegierna, att hvad Zetterberg i sin förenämnda skrift i ärendet andragit icke må vinna vidare afseende.

Hvad sjelfva hufvudfrågan angår, synes det mig hafva varit önskvärdt, att området för bolagets privilegier kunnat begränsas till ett så beskaffadt mindre arbetsområde, som afsågs i Eders Kongl. Maj:ts beslut den 31 januari 1896. Några ytterligare medgifvanden utöfver de af bolaget redan gjorda torde emellertid icke kunna förväntas, och det bör icke lemnas ur sigte, att, om än bolagets skyldighet att underkasta sig en eventuel tiondepåföring är obestriddig, staten likväl, vid det förhållande att bergverkstionde faktiskt aldrig utgjorts för Höganäs stenkolsverk och sagda skatt, såsom befunnen olämplig, för öfriga bergverk numera afskaffats, icke billigtvis synes böra på nyssnämnda skyldighet grunda mera vidtgående påståenden gent emot bolaget. Då i allt fall genom antagande af bolagets nu gjorda erbjudande ett ganska afsevärdt område skulle komma att frigöras från bolagets privilegier samt önskligt är, att den så länge sväfvande frågan angående ordnande af förhållandet mellan kronan och bolaget nu ändtligen vinner sin lösning, hemställer jag i underdånighet, det Eders Kongl. Maj:t täcktes i nådig

proposition föreslå Riksdagen att medgifva, att den för öfriga bergverk i riket medgifna tiondefrihet må äfven för Höganäs stenkolsverk tillämpas, under vilkor,

att den rätt, som på grund af bolagets privilegier kan tillkomma bolaget att inom Luggude och Rönnebergs härad eftersöka och bearbeta stenkolsfyndigheter, icke får göras gällande i afseende å andra delar af nämnda härad än det af bolaget i dess förenämnda skrift den 2 december 1896 angifna område;

att gränserna för området skola på bolagets bekostnad af landtmätare, som Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Malmöhus län eger förordna, å karta i lämplig skala inläggas;

att ett exemplar af kartan skall öfverlemnas till kommerskollegium för att i dess grufkartekontor förvaras; samt

att bolaget lemnar vederbörande grufvegares rätt till ofvan omförmälda sex inom området befintliga, bolaget icke tillhöriga stenkolsgrufveutmål oförkränkt, så länge nämnda rätt genom arbetsskyldighetens fullgörande behörigen uppehålles.

På tillstyrkan af statsrådets öfriga ledamöter behagade Hans Maj:t Konungen gilla och bifalla hvad föredragande departementschefen sålunda hemställt; och skulle nådig proposition till Riksdagen aflåtas af den lydelse, bil. litt. — vid detta protokoll utvisar.

Ex protocollo:

Hugo Malm.